

MODEL PRIPRAVE IN IZVEDBE PROJEKTOV DIGITALIZACIJE – PRIMER OSREDNJSLOVENSKE REGIJE

Design and Implementation of Digitisation Projects in the Central Slovenian Region

Anja Frković, Aleš Klemen

Oddano: 29. 5. 2012 – Sprejeto: 3. 9. 2012

1.02 Pregledni znanstveni članek

1.02 Review Article

UDK: 027:025.4.036(497.4Ljubljana)

Izveček

Namen: V članku obravnavamo problematiko zbiranja in izbiranja gradiva, primerne za vključevanje v konceptualno zasnovane vsebinske sklope – projekte digitalizacije zaključenih korpusov serijskih publikacij na portalu Digitalne knjižnice Slovenije (dLib.si) in t. i. domoznanske zbirke na portalu Kamra.

Metodologija/pristop: Izveden je bil pregled prakse izvajanja projektov digitalizacije v Mestni knjižnici Ljubljana in njeni predhodnici, Knjižnici Otona Župančiča, v časovnem obdobju 2005 - 2012. Osredotočali smo se le na projekte na nacionalni in regionalni ravni. Nadalje je predstavljen model predstavitve domoznanskih vsebin v obliki zgodb na namenskem portalu Kamra.

Rezultati: Praksa je pokazala, da se izvaja projekte digitalizacije gradiva, ki avtorsko pravno ni vprašljivo ali pa je razreševanje tovrstnih vprašanj preprosto rešljivo. Neustrezno rešena vprašanja na področju avtorskih pravic lahko v večji meri pripomorejo k težavam pri nadaljnjih projektih digitalizacije gradiva, ki ni v javni domeni ali je novejšega datuma. Težave se pojavljajo tudi pri prenosu domoznanskih razstav iz fizičnega okolja knjižnic v digitalne domoznanske zbirke portala Kamra.

Omejitve raziskave: Premajhen nabor projektov digitalizacije za posploševanje ugotovitev.

Izvirnost/uporabnost raziskave: Pregled lahko služi kot primer dobre prakse sorodnim organizacijam pri pripravi in izvedbi projektov digitalizacije.

Ključne besede: digitalizacija, splošne knjižnice, Mestna knjižnica Ljubljana, projekti, portal KAMRA, Digitalna knjižnica Slovenije

Extended abstract

The Ljubljana City Library has been cooperating in the KAMRA project since its very beginning. KAMRA is a Slovenian cross regional portal joining central regional public libraries as defined in the Regulations on Central Regional Libraries. It was established in order to digitise local studies collections, to promote the collections and the cooperation among different local institutions. The paper outlines the problems related to the collection and selection of relevant library materials to be incorporated in the KAMRA portal. It deals with copyright regulations for web publications and outlines the importance of obtaining the copyright permission for the use of library materials which were digitised after they were exhibited in the physical form. The Ljubljana City Library often decides to digitise hard copies of important items of local studies collection exhibited in the Slovanska Library – a branch library of the Ljubljana City Library.

For the needs of the KAMRA portal the Ljubljana City Library created the project My Street (Moja ulica) joining public libraries in the central Slovenian region. They research the history, development, culture and life of people living in particular streets and areas and publish their stories on the KAMRA portal. The City Library of Ljubljana tries to cooperate with other regional cultural institutions, associations and individuals thus enabling access to local information sources which would otherwise be hard to access.

The paper also deals with the mission and concepts of the Digital Library of Slovenia (dLib.si) and the KAMRA portal as well as with the digitisation of local studies. At the end it points to the problem of lack of financial means for digitisation projects.

Keywords: *digitisation, public libraries, Ljubljana City Library, projects, portal KAMRA, Digital library of Slovenia*

1 Uvod

Mestna knjižnica Ljubljana je v projekte vzpostavitve in delovanja medregijskega domoznanskega portala Kamra¹ vključena že od samega začetka leta 2005. Portal je nastal zaradi teženj po organizaciji domoznanskih zbirk v digitalni obliki na ravni posameznih območij, kot jih je za potrebe splošnih knjižnic opredelil *Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah* (2003), kakor tudi za promocijo domoznanskih gradiv knjižnic in povezovanja med različnimi ponudniki v lokalnem okolju.

Prve večje projekte so v Mestni knjižnici Ljubljana in njeni predhodnici Knjižnici Otona Župančiča izvedli v obliki digitalizacije zaključenih korpusov serijskih publikacij in s tem pridobili izkušnje ter znanje za vodenje in pripravo domoznanskih digitalnih vsebin.

¹ Glej <http://www.kamra.si/>

Pozneje so pridobljeno znanje usmerili v izvedbo t. i. domoznanskih zgodb na drugih, predvsem domoznanskih portalih.

2 Digitalizacija knjižničnega gradiva v okviru posebnih nalog osrednje območne knjižnice (OOK)

Slovenske splošne knjižnice so z *Zakonom o knjižničarstvu* (2001) in s *Pravilnikom o osrednjih območnih knjižnicah* (2003) dobile formalni okvir za izvedbo nalog, ki so širše regijskega pomena in so posledično organizacijsko in finančno zahtevnejše narave. V okviru štirih posebnih nalog osrednje območne knjižnice² so se v obliki skupnih projektov začeli izvajati tudi postopki digitalizacije knjižničnega gradiva, za katerega so knjižnice ugotovile, da bi bilo relevantno, pomembno in zanimivo za širšo skupino uporabnikov.

Leta 2004 so splošne knjižnice osrednjeslovenskega območja oblikovale interni vprašalnik za popis domoznanskih zbirk v območnih knjižnicah. Na podlagi popisa so najpomembnejše domoznanske in specialne zbirke popisale v brošuri *Spoznati bližino* (2005). V njej so opozorile na najbolj privlačne domoznanske zbirke, ki bi jih bilo treba prenesti v digitalno obliko ter širši javnosti predstaviti na namenskih portalih. Brošura je bila namenjena uporabnikom knjižnic, hkrati pa tudi šolam kot pomoč pri organizaciji šolskih ekskurzij in vsem partnerjem v lokalnih okoljih.

Kljub ugotovljenim prioritetam so bile največje ovire pri izvedbi digitalizacij finančne in avtorskopravne narave (o slednjih v nadaljevanju prispevka), zanemarljiva pa ni niti neizkušenost na področju izvedbe tovrstnih projektov.

2.1 Projekti digitalizacije

Leta 2005 je bil na podlagi zgoraj omenjene brošure izbran vzorčni projekt, pri katerem je bilo treba definirati:

- *opremo*: na območju je morala biti na voljo tehnična in programska oprema za izvedbo projekta digitalizacije – izveden je bil nakup optičnega čitalca;
- *izobraževanje*: proces digitalizacije in sam postopek sta bila precejšnja novost v slovenskem prostoru in sta od vseh vpletenih zahtevala dodatno specialno

² Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah definira zagotavljanje koordiniranega izvajanja knjižnične dejavnosti v obliki posebnih nalog: zagotavljanje povečanega in zahtevnejšega izbora knjižničnega gradiva in informacij; strokovna pomoč knjižnicam območja; koordinacija zbiranja, obdelave in hranjenja domoznanskega gradiva; ter usmerjanje izločenega knjižničnega gradiva s svojega območja.

izobraževanje – leta 2005 je bilo na tečaj digitalizacije v NUK-u prijavljenih šest knjižničarjev iz regije;³

- *vsebino*: iz brošure bi izbrali največ tri zbirke in najbolj zanimivo gradivo digitalizirali;
- *izvedbo*: v obliki faznega plana je bilo načrtovano, da bodo leta 2005 pri projektu digitalizacije sodelovali trije knjižničarji iz regije, vsak od njih v obsegu 100 delovnih ur: en urednik in dva vnašalca.

Za vzorčni projekt je bila izbrana zbirka Knjižnice Jožeta Mazovca *Slovenski španski borci*, iz katere je nastal projekt *No pasaran*.⁴ Nekaj deset dokumentov iz celotne zbirke je bilo prenesenih na portal Kamra. S tem je bila obiskovalcem dana možnost, da se s ključnimi dokumenti zbirke seznanijo v digitalni obliki. Še spomladi leta 2009 je bila zbirka tretja najbolj obiskana stran portala.

Naslednji projekt digitalizacije v knjižnicah regije je bil *Ohranjanje knjižnične dediščine v splošnih knjižnicah osrednjeslovenske regije*, s katerim bi skladno s konceptom ohranjanja in razširjanja kulturne dediščine poskrbeli tudi za ohranjanje knjižnične dediščine. To je gradivo, ki pripoveduje zgodbe in povezuje preteklost in sedanost delovanja knjižnic. S preходом na avtomatizirano obdelavo in izposajo gradiva je iz knjižnic izginilo veliko tiskovin, obrazcev in pripomočkov. Pojavilo se je mnenje, da je dolžnost knjižnic, da ohranijo gradivo o poslovanju svojih ustanov kot dokumentacijsko in arhivsko.

Prvi večji projekt digitalizacije knjižničnega gradiva, ki ga je takrat še samostojna Knjižnica Otona Župančiča⁵ izvedla, je bila revija *Kronika slovenskih mest* leta 2007.

Kronika slovenskih mest je začela izhajati leta 1934 v obliki »kronike mestne občine Ljubljanske« s sodelovanjem z mestnimi občinami Maribor, Celje, Ptuj, Kranj in Novo mesto. Izdajala jo je Mestna občina Ljubljana, v njej pa so podani strokovni prispevki o novejši zgodovini Ljubljane, podani so tudi prispevki o najpomembnejših mejnikih življenja v mestu. Izhajala je sedem let, vsako leto so izšli štiri zvezki. Omenjene kronike so med najpomembnejšimi pričevalci zgodovine Ljubljane v obdobju med obema vojnama, ko je doživljala svoje največje arhitekturne, kulturne, politične in socialne

³ O izobraževanju za digitalizacijo v NUK za leto 2005 glej *Program izobraževanja 2005*, str. 52.

⁴ *iNo pasaran!* (op. ur.).

⁵ Knjižnica Bežigrad, Knjižnica Jožeta Mazovca, Knjižnica Otona Župančiča, Knjižnica Prežihov Voranc, Knjižnica Šiška in Slovanska knjižnica so se leta 2008 združile v enovit zavod Mestna knjižnica Ljubljana. Naloge, ki jih je Knjižnica Otona Župančiča izvajala kot osrednja območna knjižnica za osrednjeslovensko območje, je tako prenesla na Mestno knjižnico Ljubljana.

spmembe. Prinašala je prispevke o politični, kulturni in gospodarski zgodovini slovenskih mest, pa tudi kronološke preglede, spomine, biografije, komunalne vesti ipd.

Pri projektu so knjižnice prvič sodelovale z zunanjim partnerjem, ki ni prihajal iz knjižničnih vrst, in sicer Mestnim muzejem Ljubljana.

V letu 2008 je bil pripravljen sklop digitalizacije starejše mladinske periodike. Izbrane so bile revije, ki na svojih straneh in prek grafične opreme prispevkov prinašajo od 30 do 40 let zgodovine slovenske izvirne in prevodne literature, didaktike in pedagogike na Slovenskem, zgodovine slovenske ilustracije, ugankarstva in otroške glasbe. Časovno bi gradivo lahko umestili na konec 19. in na začetek 20. stoletja.

Obseg skenogramov je presegal število 20.000, zaradi česar je bil projekt tudi časovno, organizacijsko in tehnično zahtevnejši. Postopek izbire zunanjega izvajalca za izvedbo tehnične plati digitalizacije je bil pripravljen skladno z *Zakonom o javnem naročanju* (2006) v obliki naročila male vrednosti. Tudi sredstva za izvedbo te digitalizacije so bila pridobljena s projektnim razpisom takratnega ministrstva za kulturo, ki je bil namenjen digitalizaciji knjižnične dediščine.

Do sedaj najobsežnejši sklop digitalizacije, v okviru katerega so bila digitalizirana občinska glasila Osrednjeslovenske regije, se je začel leta 2008 in končal leta 2010.

Leta 2008 je Mestna knjižnica Ljubljana izvedla digitalizacijo občinskih glasil petih ljubljanskih občin, predhodnic Mestne občine Ljubljana. Logično nadaljevanje projekta je bila digitalizacija občinskih glasil vseh preostalih osrednjeslovenskih občin. Zajeto je bilo obdobje od zgodnjih petdesetih let do danes, kar predstavlja širok pregled občinskega delovanja na ravni lokalne samouprave, sam proces spreminjanja demokratične družbe, pa tudi proces intenzivnega ekonomsko-gospodarskega napredka. Časopisi so večinoma izhajali mesečno, v velikosti A3 formata, v črno-beli tehniki. Pomembno je tudi dejstvo, da je papirna podlaga iz tega obdobja ena najmanj kvalitetnih zaradi svojih kemičnih lastnosti (kislost papirja), kar pospešuje uničevanje pomembnih domoznanskih virov. Prenos v digitalno obliko tako ni samo izboljšal dostopa do teh virov, temveč je omogočil tudi njihovo ohranitev.

Tretji obsežnejši sklop digitalizacije v okviru sredstev osrednje območne knjižnice je Mestna knjižnica Ljubljana izvedla v letih 2010 in 2011. S projektom je želela zaokrožiti zgodovinski pogled na razvoj osrednjeslovenske regije z vsebinami iz druge polovice 19. stoletja do obdobja konca avstro-ogrske monarhije in začetka prve svetovne vojne. *Letopis Matice slovenske* je izhajal med letoma 1867 in 1912 ter je pokrival območje

dežele Kranjske in širše. Bil je prvi slovenski periodični znanstveni zbornik, ki je izhajal v Ljubljani.

Leta 2011 je bil digitaliziran sklop humorističnih časnikov, s katerimi je bil omogočen dostop do gradiva za raziskovanje literarnih objav in zapisov o takratnem pogledu na prvo svetovno vojno. Z manj konvencionalnim pristopom k sicer kompleksnejši problematiki svetovne vojne pa so se začeli postavljati okvirji za zgodbe, s čimer so se začele aktivne priprave nacionalnega projekta vseh območnih knjižnic o prvi svetovni vojni, načrtovan za obdobje med letoma 2012 in 2014.

2.2 Organizacijske in tehnološke osnove projektov digitalizacije

Za potrebe prvih projektov so bile pripravljene naslednje faze in naloge:

- pregled gradiva v splošnih knjižnicah regije;
- izbor gradiva za digitalizacijo – vsaka od 12 splošnih knjižnic prispeva 10 enot gradiva;
- ureditev seznama izbranega gradiva;
- predstavitev faz in časovnega okvira projekta digitalizacije za leto 2006;
- organizacija kadrov – določitev vodje projekta – »*digital curator*« in članov projektnega tima (6 članov);
- izdelava podrobnega načrta obdelave enot gradiva;
- vzpostavitev uredniške in izvajalske mreže v regiji;
- ureditev avtorskih pravic;
- tehnični postopek digitalizacije;
- obdelava digitaliziranega gradiva – vnos v standardiziran format Dublin Core;
- umestitev digitalne zbirke na regijski portal Kamra;
- vključitev še drugih potencialnih hraniteljev knjižnične dediščine v lokalnih skupnostih (muzeji, arhivi);
- promocija digitalne zbirke v lokalnem okolju, predvsem v povezavi z arhivi, muzeji in šolami.

Avtorsko pravnih zadreg pri projektih revija Kronika in občinskih glasil ni bilo, saj je bilo gradivo starejšega datuma, dogovor o dovoljeni objavi na straneh Digitalne knjižnice Slovenije za osebne in nekomercialne namene pa je bil sklenjen z uredništvu naslednic revij in časopisov.

Večji izziv je bila tehnična izvedba, ki se je izvajala s pomočjo zunanjega izvajalca. Zaradi skromnega obsega prvega projekta – Kronike slovenskih mest (3000 skenogramov) izvedba javnega naročila namreč ni bila nujna, pač pa je bila v okviru zakonskih določil

omogočena neposredna izbira izvajalca.⁶ Pri postopkih, je bila v veliko pomoč Enota za razvoj in upravljanje digitalne knjižnice pri Narodni in univerzitetni knjižnici, ki je sicer že leta 2005 vzpostavila portal dLib.si⁷ in izvajala ustrezna izobraževanja s področja digitalizacije, ob podpori Bibliotekarskega izobraževalnega centra NUK.⁸

Postopek digitalizacije je bil izveden fazno:

1. faza: izdelava arhivskih kopij

Zajemala je skeniranje gradiva, obdelavo skenograma, OCR in PDF zapis in strukturiranje posamezne revije na raven članka. Izvedena je bila tudi digitalizacija slikovnega gradiva, ki je sestavni del člankov ali tvori samostojne enote. Skeniranje dokumentov je bilo izvedeno v formatu TIFF. Originali, ki so nastali, služijo za potrebe arhivskih kopij na lokalnih diskovnih poljih in za nadaljnjo produkcijo operativnih kopij.

2. faza: izdelava operativnih kopij posameznih vsebinskih delov

Obsegala je izdelavo operativnih kopij posameznih člankov, kar z uporabo ustreznega računalniškega vmesnika omogoča poizvedbe po poljubnem izrazu ali skupini izrazov. Operativne kopije so shranjene in dosegljive v obliki PDF. Slikovno gradivo pa je shranjeno in dosegljivo končnim uporabnikom v formatu JPG.⁹

3. faza: vsebinska obdelava gradiva

Zajemala je vsebinsko opredelitev analitičnih sestavnih delov, ki jo je izvedla Knjižnica Otona Župančiča v sodelovanju s strokovnim sodelavcem Mestnega muzeja Ljubljana. Predstavnik slednjega je sodeloval s svetovanjem pri vsebinski opredelitvi gradiva, ki se je nanašal na zgodovino Ljubljane in njene okolice.

4. faza: implementacija zbirke na portal KOŽ in dLib.si

Tehnično izvedbo on-line dostopa do digitaliziranega gradiva je prek portala dLib.si brezplačno zagotovila NUK, ki je izvedla tudi programsko obdelavo metapodatkov.

Tako arhivske kakor tudi operativne kopije je zunanji izvajalec dostavil na optičnem podatkovnem nosilcu DVD, podatki pa so bili pozneje zaradi varnostnih razlogov arhivirani tudi na zunanjem magnetnem podatkovnem nosilcu.

Sredstva za izvedbo digitalizacije je knjižnica pridobila s prijavo na projektni razpis takratnega ministrstva za kulturo, ki je bil namenjen digitalizaciji knjižnične dediščine.

⁶ Glej Zakon o javnem naročanju. (2006). *Uradni list RS* št. 128. Dostopen na: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r08/predpis_ZAKO4298.html

⁷ Glej <http://www.dlib.si/>

⁸ Glej <http://www.nuk.uni-lj.si/nuk1.asp?id=199520509>

⁹ Prvo in drugo fazo je izvedel zunanji izvajalec.

K oddaji ponudbe tehnične izvedbe digitalizacije so bila pozvana podjetja, ki so se takrat ukvarjala s postopki digitalizacije, ponudbe pa so morale zadostiti zahtevanim merilom:

- največ digitaliziranega gradiva za razpoložljiva sredstva,
- čas izvedbe,
- reference,
- kvaliteta izdelka.

Dogovori o vključitvi in objavi vsebin na portalu dLib.si so bili sklenjeni z občinami, ki so lastnice, izdajateljice ali pravne naslednice izdajateljev občinskih glasil.

Enota za razvoj in upravljanje digitalne knjižnice pri NUK je leta 2010, kot del projekta Digitalne knjižnice Slovenije pripravila tudi formalne smernice za zbiranje, obdelavo in trajno hranjenje elektronskih publikacij,¹⁰ ki so precej olajšale pripravo razpisne dokumentacije za izbiro zunanjega izvajalca digitalizacije. S Smernicami so knjižnicam, ki bi želele prispevati gradivo na portal dLib.si, ponudili pomoč pri pripravi tehnične dokumentacije in metapodatkovnih struktur digitaliziranega gradiva. Glede na postavljene smernice za vsak posamezni projekt je ob predaji skenogramov izveden tudi pregled njihove kakovosti. Pregled kakovosti digitaliziranih vsebin za potrebe umestitve na portal Digitalne knjižnice Slovenije izvaja Enota za razvoj in upravljanje digitalne knjižnice pri NUK. Večina knjižnic, ki izvaja projekte digitalizacije, nima vseh strokovnih znanj za pregled kakovosti digitalizacije gradiv, zato je zanje pomoč Enote zelo dobrodošla.

Načrtovanje nadaljnjih postopkov digitalizacije je opredeljeno v sklopu ciljev »Izbor in digitalizacija gradiva, pomembnega za ohranjanje kulturne dediščine in gradiva, pomembnega za dostop do informacij o lokalni skupnosti« in »Aktivno delovanje na domoznanskem portalu Kamra« *Strateškega načrta MKL za obdobje 2010–2012* (2009), pa tudi v prenovljeni brošuri *Spoznati bližino* (2010).

Na podlagi predhodnih izkušenj so bili nadaljnji sklopi digitalizacij izvedeni s precej obsežno razpisno dokumentacijo, ki je zajemala:

- opis projekta z namenom in obsegom skeniranja;
- povabilo k oddaji ponudbe z merili izbire;
- namenske obrazce (ponudbeni obrazec, predračun za izvedbo storitve, izjavo o izpolnjevanju pogojev, obrazec referenčnega potrdila, vzorec kupoprodajne pogodbe);

¹⁰ Pozneje izšle kot *Smernice za digitalizacijo knjižničnega gradiva* (2010).

- podrobno namensko tehnično dokumentacijo s seznamom gradiva po letnikih s števili strani in skenogramov, parametri digitalizacije, zahtevanim strukturiranjem in poimenovanjem posameznih datotek, skupaj s primerom tipične metapodatkovne strukture.

Mestna knjižnica Ljubljana je imela konec leta 2011 na spletnih straneh Digitalne knjižnice Slovenije objavljenih 88.256 polno besedilnih dokumentov,¹¹ kar je predstavljalo skoraj 20 % celotne zbirke besedil na dLib.si. Leta 2011 je bilo vpogledov v polno besedilne dokumente 346.703, v metapodatke pa 162.831¹² (eSTATISTIKA, 2010).

Na podlagi izkušenj pri projektih digitalizacije korpusov gradiva se je oblikovala metodologija izbora gradiva za domoznanski medregijski portal Kamra.

3 Portal Kamra

Kamra je regijski portal, na katerem so zbrane digitalizirane vsebine s področja domoznanstva, ki jih zbirajo in posredujejo splošne knjižnice ter druge lokalne kulturne ustanove. Projekt vzpostavitve portala Kamra financira Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport Republike Slovenije prek programov osrednjih območnih knjižnic.

Namen portala je lokalnim kulturnim (in drugim) organizacijam dati na voljo brezplačno infrastrukturo, vzdrževanje in usposabljanje za objavljanje digitaliziranih domoznanskih vsebin lokalnega pomena na svetovnem spletu. Velik del kulturne dediščine v kulturnih ustanovah namreč še vedno ostaja nedostopen in prav zato je poslanstvo Kamre toliko pomembnejše.

Domoznanske vsebine so na portalu prikazane v obliki zgodb. Vsaka regija ima možnost, da izpostavi vsebine, ki so za to področje pomembne, zanimive in značilne. Za objavo na portalu Kamra so primerne vse domoznansko obarvane vsebine, na primer predstavitve lokalnih znamenitih oseb, društev, podob kraja v različnih časovnih obdobjih, krajevnih znamenitosti ipd.

Do konca decembra 2010 je bil za razvoj in vzdrževanje infrastrukture portala odgovoren Konzorcij Kamra, v katerega so bile povezane osrednje območne knjižnice skupaj z Zvezo splošnih knjižnic ter Narodno in univerzitetno knjižnico. Z 31. decembrom 2010

¹¹ Od tega 56 časnikov in časopisov, 87.940 člankov in 1 knjigo.

¹² Za primerjavo: leta 2010 je bilo vpogledov v polno besedilne dokumente 217.181 in v metapodatke 158.284.

se je Konzorcij razpustil, skrb nad upravljanjem portala Kamra pa je prevzela Osrednja knjižnica Celje.

Portal Kamra danes sledi strategiji Evropske digitalne agende (2010), naslednice *Pobude i2010: digitalne knjižnice* (2005), saj omogoča on-line dostop do digitaliziranih analognih zbirk. Vključen je tudi v projekt EuropeanaLocal, ki je omogočil objavo vsebin portala Kamra na Europeani.

V uporabo je bila Kamra dana jeseni 2006. Vsebinsko je bila sprva obogatena zgolj s testnimi projekti posameznih knjižnic, predvsem z osrednjeslovenskega območja. Cilj projektne skupine za ureditev portala Kamra je bil tako obogatiti slovenski in mednarodni spletni prostor s kvalitetno digitaliziranimi domoznanskimi vsebinami, zato je vsaka posamična območna knjižnica na svojem območju organizirala izobraževanje za lokalne urednike vsebin.

3.1 Organizacija regijskega uredništva portala Kamra

Za potrebe osrednjeslovenskega območja je prvo izobraževanje 13. oktobra 2006 organizirala Knjižnica Otona Župančiča, prostor za izvedbo izobraževanja pa je odstopila Narodna in univerzitetna knjižnica. Na usposabljanju se je zbralo 17 knjižničarjev, ki naj bi opravljali delo lokalnih urednikov za območje svojih knjižnic. Praktično delo je potekalo na izbranem gradivu že omenjenega projekta digitalizacije za leto 2006, ki je potekal v okviru posebnih nalog območnosti pod imenom *Ohranjanje knjižnične dediščine v splošnih knjižnicah osrednjeslovenske regije*. Delo je potekalo v testnem okolju portala Kamra po končanem izobraževanju pa so bila uporabniška imena lokalnih urednikov tudi ustrezno prenesena v aktivno delovno okolje t. i. žive baze portala.

Usposabljanje je bilo razdeljeno na tri vsebinske sklope:

1. predstavitev medregijskega domoznanskega portala Kamra – teoretično in tehnično ozadje,
2. praktična predstavitev vnosne maske za vnos novice in dogodka, ki ji je sledil praktični preizkus v testnem okolju in
3. praktična predstavitev vnosne maske za vnos multimedijskih elementov ter principov za graditev vsebinskih projektov.

Za zaključek usposabljanja je sledila vaja praktičnega vnosa multimedijskih elementov, ki so služili za predstavitev projekta knjižnične dediščine.

Na Oddelku za območnost, ki je del Službe za razvoj in območnost MKL, so leta 2010 s t. i. spletnim učenjem nadgradili sistem izobraževanja za vnos vsebin na portal Kamra.

Spletno učenje je zelo praktično naravnano. Udeleženci oz. vnašalci Kamre spoznajo osnovne pojme, način uporabe portala, iskalna polja in oblikovanje zgodb na portalu. Učenje je dostopno 24 ur na dan (dostop od koder koli in kadar koli), zato si lahko udeleženci učenje in delo porazdelijo po lastni presoji. Vsebina spletnega učenja je razdeljena na pet tematskih sklopov, prek katerih osvojijo vnos vsebine v administracijskem okolju Kamre. Inštruktor spletnega učenja udeleženca spremlja in usmerja, jim v procesu učenja pomaga in odgovarja na njihova vprašanja po elektronski pošti.

Tovrstni način učenja se je izkazal za zelo učinkovitega, saj si udeleženci, ki rešujejo naloge sami in zgolj s pomočjo namensko pripravljenega priročnika, postopke bolje zapomnijo. Do pomladi 2012 se je po tem sistemu učenja za vnašanje vsebin na portalu Kamra izobrazilo enajst vnašalcev, dva sta trenutno v aktivnem procesu izobraževanja. Vsak vnašalec ob koncu spletnega učenja izpolni evalvacijski vprašalnik. Skladno z rezultati vprašalnikov se sklope nalog sproti nadgrajuje in izboljšuje.

3.2 Digitalizacija vsebin za portal Kamra

Digitalizacija gradiva za domoznanski portal Kamra je bila v splošnih knjižnicah osrednjeslovenske regije poudarjena zaradi več razlogov:

- stroški izvedbe digitalizacije, ki nastanejo pri manjših projektih, kakršne so digitalne zgodbe na Kamri, so precej nižji od projektov digitalizacij obsežnih korpusov knjižničnega gradiva,
- domoznanska dejavnost splošnih knjižnic ima vse večji pomen in
- treba je zagotoviti sredstva za polno zaposlitev območnih koordinatorjev domoznanske dejavnosti v okviru nalog osrednje območne knjižnice, ki tako lahko kvalitetnejše in bolj organizirano gradijo in vzdržujejo časovno zelo zahtevne priprave domoznanskih zbirk na portalu Kamra.

3.2.1 Projekt Moja ulica

V Mestni knjižnici Ljubljana so prav za potrebe portala Kamra zasnovali projekt *Moja ulica*. Njegov namen je predstavitev zgodovine, razvoja, kulturnega utripa in življenja ljudi na posamezni geografski točki, bodisi ulici ali kraju, z namenom širjenja domoznanskega duha v osrednjeslovenski regiji ter celotni Sloveniji. Tako nastajajo digitalne zgodbe, ki predstavljajo virtualne, trajno zapisane delčke v mozaiku lokalne dediščine osrednjeslovenske regije.

V projektu sodelujejo knjižnice osrednjeslovenske regije (Knjižnica Logatec, Cankarjeva knjižnica Vrhnika, Knjižnica Litija, Mestna knjižnica Grosuplje, Knjižnica Domžale ter Matična knjižnica Kamnik), ki jim Mestna knjižnica Ljubljana zagotavlja pomoč in

svetovanje pri načrtovanju, pripravi in kreiranju digitalnih zbirk ter izobraževanje vnašalcev. Kot tak nam projekt lahko služi kot dober primer učinkovitega orodja za promocijo knjižnice in njenega domoznanskega gradiva, kakor tudi za navezovanje stikov z zunanjimi partnerji.

Do pomladi 2012 je v sklopu projekta *Moja ulica* nastalo 17 digitalnih zbirk. Pravzaprav je natančno število vnesenih digitalnih zbirk, ki so nastale v okviru tega projekta, težko definirati. Nekatere zbirke so namreč sestavljene iz množice podzbirk, ki so vnesene sproti in tako se nekatere zbirke neprestano dopolnjujejo. V primeru, da zbirka postane preobsežna, se jo lahko razdeli na več delov, kar pomeni, da se število digitalnih zbirk neprestano spreminja. Mestna knjižnica Ljubljana je v okviru projekta prispevala tri digitalne zbirke: *Ulica v preljubem Zalogu*, *Tavčarjeva ulica v Ljubljani* in *Ljubljanska soseska Fondove hiše*. Knjižnice osrednjeslovenske regije so prispevale preostalih 4 digitalnih zbirk, od katerih jih sedem raziskuje izbrane ulice in njihove prebivalce, tri predstavljajo podobo kraja, tri obravnavajo znamenite osebnosti, ena pa obrti, trgovino in industrijo v določenem kraju.¹³

Tematike za obravnavo knjižnice izbirajo samostojno. Navadno gre za teme, ki so v obdobju nastajanja digitalnih zbirk aktualne in zanimive ali pa za določeno lokalno okolje pomembne.

Ker Mestna knjižnica Ljubljana stremi k pripravi čim bolj kvalitetnih in zanimivih digitalnih zbirk, se poskuša pri njihovi pripravi čim bolj povezovati z drugimi kulturnimi institucijami, društvi ter posamezniki. Pri sami pripravi digitalnih zbirk občasno naleti na težave, povezane z lastništvom avtorskih pravic, saj so pravila portala Kamra v zvezi z objavo avtorskega materiala zelo dosledna: za vsak posamezen multimedijски element je treba razrešiti vprašanje lastništva avtorskih pravic in v primeru, da te še niso potekle, z njihovim lastnikom podpisati dogovor o objavi. Razreševanje lastništva avtorskih pravic je lahko v nekaterih primerih preprosto, v drugih pa precej zapleteno in zamudno, v nekaterih primerih pa zahteva že kar nekaj detektivskega dela. Zato se avtorji zbirk radi odločajo za pripravo digitalnih zbirk, sestavljenih iz gradiva v javni domeni ali pa gradiva, za katerega je lastnik materialnih avtorskih pravic organizacija sama. Seveda je količina gradiva, ki tem kriterijem ustreza, omejena, tako količinsko kot tudi tematsko, in se hitro izčrpa.

¹³ Prav močna vključenost osrednjeslovenske regije v projekt *Moja ulica* je v veliki meri pripomogla k temu, da je leta 2011 regijsko uredništvo prejelo priznanje za najbolj dejavno in uspešno delovanje na portalu Kamra.

V nadaljevanju sta podana dva primera razreševanja vprašanj lastništva avtorskih pravic pri gradivu za zbirki, ki sta nastali v sklopu projekta *Moja ulica*.

3.2.1.1 Ulica sonca

Pri projektu so v Mestni knjižnici Ljubljana želeli opozoriti na najbolj znamenite in zanimive ulice v Ljubljani, zato so za ideje zaprosili kolege iz svojih enot. Izmed vseh zbranih predlogov je bila prvo leto izbrana ulica v Zalogu, ki je znana po zelo pristnih medsosedskih odnosih. Urejanje avtorskih pravic pri projektu ni bilo težavno. Za slikovno predstavitev Zaloga in njegove zgodovine so bile uporabljene stare razglednice Zaloga iz domoznanske zbirke MKL. Za prikaz utrinkov z ulice in medsosedskih odnosov pa so bile uporabljene fotografije iz arhiva ene od družin iz soseske, s katero je bilo treba skleniti dogovor o objavi na portalu. Posebnost te digitalne zbirke je kratek dokumentarni film z naslovom *Ulica sonca*, ki je bil posnet na prav posebnem uličnem dogodku, 29. uličnem pikniku. Tako dokumentarni film kot napovednik zanj sta objavljena na portalu YouTube, na portalu Kamra pa je mogoče najti spletni povezavi do obeh.¹⁴ Težav ni bilo niti z urejanjem materialnih avtorskih pravic snemalca filma (ki je bil hkrati tudi režiser), saj je sodelovanje z MKL razumel kot dobro referenco za svoje nadaljnje strokovno delo.

3.2.1.2 Tavčarjeva ulica

Leto pozneje je bila izbrana ulica, ki leži v samem centru Ljubljane in je znana po znameniti Sodni palači, Miklošičevem parku nasproti nje, zanimivi arhitekturi ter nekaterih pomembnih osebah, ki so nekoč tu živele. Za slikovni zgodovinski oris Tavčarjeve ulice in Miklošičevega parka se je knjižnica povezala z Zgodovinskim arhivom Ljubljana, ki je dovolil objavo enajstih razglednic s podobami s Tavčarjeve ulice. Ker so vse razglednice z začetka prejšnjega stoletja, so njihove materialne avtorske pravice že potekle. Za predstavitev arhitekturnih biserov Tavčarjeve ulice so bile uporabljene fotografije, ki so jih sodelavci knjižnice posneli sami. V sodelovanju z Zbornico za arhitekturo in prostor Slovenije (ZAPS)¹⁵ je potekala tudi delavnica za otroke z naslovom *Tavčarjeva ulica*, ki sta se je udeležila dva razreda petošolcev z osnovne šole Ledina. Namen delavnice je bil petošolcem predstaviti Tavčarjevo ulico, njene značilnosti in zgodovino.

¹⁴ Digitalna zbirka *Ulica sonca* je dostopna na straneh Kamre na naslovu: <http://www.KAMRA.si/Default.aspx?module=5&id=877>

¹⁵ Glej <http://www.zaps.si/>

Celotno dogajanje je bilo dokumentirano v obliki fotografij in video posnetkov, ki so bili prav tako objavljeni v digitalni zbirki.¹⁶

Za objavo so bila potrebna soglasja staršev otrok na fotografijah in posnetkih, ker pa so vse posnetke naredili delavci knjižnice, so materialne avtorske pravice last Mestne knjižnice Ljubljana. Zbirka bo sproti nadgrajevana, najprej s podzbirko o znamenitih prebivalcih Tavčarjeve ulice, v kateri je trenutno objavljeno poglavje o prevajalcu Branku Madžareviču. Ta je posredoval svoj življenjepis in fotografijo, privolil pa je tudi v intervju, ki je v petih delih objavljen na portalu Kamra. Za vse naštetu je bil z njim sklenjen dogovor o objavi. Pri pripravi zbirke pa se je pojavil problem pomanjkanja fotografij Tavčarjeve ulice znotraj knjižničnih fondov, ki bi se jih lahko uporabilo za digitalno zbirko brez večjih zapletov pri razreševanju vprašanj materialnih avtorskih pravic. Slednje je namreč pogosto v primerih, ko so fotografije objavljene predvsem v knjigah. Zato je bilo za zbirko zagotovljeno pretežno gradivo, ki so ga sodelavci ustvarili sami. Podoben problem je pričakovati tudi pri nadgradnji zbirke s podzbirdami o znamenitih prebivalcih Tavčarjeve ulice.

4 Digitalizacija domoznanskih razstav in zbirk

Mestna knjižnica Ljubljana se pogosto odloča tudi za digitalizacijo pomembnejših domoznanskih razstav, postavljenih v Slovanski knjižnici, ki je z združitvijo v MKL postala ena izmed gonilnih sil domoznanstva v Ljubljani, ter jih v obliki zgodb objavlja na portalu Kamra. Kot kriterij izbire za objavo na portalu, poleg pomembnosti tematike, igra pomembno vlogo tudi primernost razstave za prenos v digitalno okolje portala in stopnja težavnosti razreševanja avtorskih pravic. V nadaljevanju sta podana dva primera razreševanja vprašanj avtorskih pravic pri digitalizaciji domoznanskih razstav in dva primera digitalizacije domoznanskih zbirk.

4.1 Razstava o Cirilu Štuklju

Na začetku leta 2011 je bila v Slovanski knjižnici postavljena razstava *Ciril Štukelj – socialist, publicist, knjižničar in prevajalec*,¹⁷ ki so jo pripravili Mestni muzej Ljubljana, Mestna knjižnica Ljubljana – enota Slovanska knjižnica ter zunanji sodelavci. Besedila za razstavo so pripravili v Mestnem muzeju Ljubljana (Muzej in galerije mesta Ljubljana), fotografije in predmete pa so prispevali vsi prej naštetu. Pri prenosu razstave o

¹⁶ Digitalna zbirka *Tavčarjeva ulica* je dostopna na straneh Kamre na naslovu: <http://www.KAMRA.si/Default.aspx?module=5&id=580>

¹⁷ Glej <http://www.kamra.si/Default.aspx?module=5®ion=6&id=1397>

Ciril Štuklju iz fizičnega okolja knjižnice v digitalno zbirko je bilo treba najprej presoditi, kako prilagoditi fizično razstavo spletnemu okolju portala Kamra. V Mestni knjižnici Ljubljana so se odločili čim natančneje slediti razstavnim panojem (v tem primeru je bilo to namreč mogoče), zato so posamezne razstavne panoje pretvarjali v podzbirke. Tako so besedilo razstave s panojev uporabili tudi za digitalno zbirko. Digitalizacija posameznih objektov ni bila potrebna, saj so bili digitalizirani že za potrebe plakatov razstave. Treba pa se je bilo odločiti, katere objekte objaviti z vidika težavnosti razreševanja vprašanj materialnih avtorskih pravic. Objavili so vse objekte, za katere jim je uspelo najti lastnike materialnih avtorskih pravic in pridobiti njihova soglasja za objavo ter tiste, ki so jim materialne avtorske pravice že potekle. Dogovor o objavi vsebin je bilo treba podpisati s tremi subjekti: MGML kot avtorjem besedil razstave in določenega digitaliziranega gradiva ter naslednikoma Cirila Štuklja in tako lastnikoma materialnih avtorskih pravic nad večino fotografij, dokumentov in predmetov. Ta primer predstavlja enega lažjih primerov razreševanja avtorskih pravic.

4.2 Razstava o Kristini Brenkovi

Prenos razstave o Kristini Brenkovi v digitalno okolje je bil veliko kompleksnejši in precej bolj zamuden. Fizična razstava je bila prav tako postavljena v Slovanski knjižnici leta 2011, avtorica razstave je zaposlena v Mestni knjižnici Ljubljana. Med objekti razstave so bile fotografije, članki iz časopisov, dela Kristine Brenk in njena priznanja. V tem primeru se fizične razstave ni dalo prenesti v spletno okolje po razstavnih panojih, saj ima portal Kamra specifične lastnosti, ki tega niso dovoljevale. Potrebna je bila oblikovna predelava: na novo je bilo treba določiti sklope in jih poimenovati, določiti njihovo vsebino, jo preoblikovati ter dopolniti besedila.

Najzahtevnejši je bil izbor objektov za objavo, saj so izhajali iz zelo različnih virov, zato je bilo preverjanje in razreševanje vprašanj materialnih avtorskih pravic zelo zamudno. Objekte so sodelavci najprej ločili na fotografije in članke ter se nato lotili raziskovanja. Veliko fotografij za razstavo je prispevala nečakinja Kristine Brenkove, nekatere so bile vzete iz različnih publikacij in časopisov, izvor drugih fotografij pa je bil neznan. Slednjih nismo objavili, saj ustrezno preprosta rešitev vprašanj materialnih avtorskih pravic ni bila mogoča. Tudi pri fotografijah, vzetih iz publikacij, se je pojavilo nemalo težav. V enem primeru je bil založnik knjige, v kateri je bila objavljena fotografija, pripravljen dati neuradno pisno soglasje, podpis uradnega dogovora pa je odklonil, ker ni bil prepričan o tem, ali je res sam lastnik materialnih avtorskih pravic. Razreševanje vprašanj materialnih avtorskih pravic člankov je bilo lažje, saj so bile časopisne hiše zelo odzivne. Vse po vrsti so sporočile, nad katerimi članki imajo materialne avtorske pravice, hkrati pa so dovolile njihovo objavo. Za članke, kjer so imele časopisne hiše le enkratno pravico do objave, pa je knjižnica stopila v neposreden stik z avtorji člankov.

Vsi so se odzvali in tudi dali ustrezna soglasja za objavo. Dogovori o objavi so bili tako sklenjeni z osmimi subjekti, z dvema (lastnikoma objektov, ne pa tudi lastnikoma materialnih avtorskih pravic) pa soglasje o objavi.

4.3 Zbirka Slovenski španski borci

Zaradi pomembnosti zbirke *Slovenski španski borci*, katere del je bil, kot omenjeno, že digitaliziran zaradi načrtovane prenove stavbe Knjižnice Jožeta Mazovca, je bil leta 2010 pripravljen načrt digitalizacije preostalega korpusa. Pri tem so bile določene naslednje faze:

- zbirko je bilo treba ponovno pregledati in jo popisati, saj je vsebovala kar 120 map različnega obsega;
- zaščititi je bilo treba gradivo v primernih arhivskih mapah in ovitkih;
- izbrati je bilo treba dokumente, ki se bodo digitalizirali in še dodatno dopolnili zbirko *No pasaran* na portalu Kamra;
- izbrati in pripraviti je bilo treba dokumente za stalno razstavo v prenovljenih moških prostorih Knjižnice Jožeta Mazovca (promocija zbirke za javnost).

Žal zaradi omejenih finančnih sredstev celostna prenova prostorov knjižnice še ni bila izvedena, kljub temu pa je načrtovano, da se leta 2012 dokončno izvedejo vse faze digitalizacije:

- *Priprava zbirke:*
 - pregledovanje gradiva;
 - izbor gradiva za razstavno steno in gradiva za digitalni arhiv ter portal Kamra;
 - zaščita gradiva v ovojnih mapah in ovitkih;
 - popis in vsebinska ureditev gradiva.
- *Digitalizacija gradiva:*
 - nastanek digitalnega arhiva s predhodnim skeniranjem, ki bo del zbirk na domoznanskem portalu MKL-ja;
 - gradivo bo pripravljeno za digitalni arhiv in za dopolnjevanje digitalne zbirke *No pasaran* na portalu Kamra.
- *Digitalna zbirka na Kamri:*
 - priprava vsebin za zgodbo na portalu z dodajanjem novih vsebin in slikovnega gradiva.

Zbirka je arhiv Združenja bivših španskih borcev, ki je ob preselitvi knjižnice v prostore kulturnega doma Španski borci prešel v upravljanje in skrb Knjižnice Jožeta Mazovca. V dogovoru z Združenjem se vse vsebine, ki so njihova last, lahko digitalizira in javno objavi. Za celovitost zbirke je pomembno tudi dejstvo, da je večino člankov, ki so v obliki hemeroteke del arhiva Združenja, izšla v občinskem glasilu *Naša skupnost* nekdanje

občine Ljubljana Moste, ki ga je MKL že digitalizirala v okviru cikla *Občinska glasila Osrednjeslovenske regije*.

4.4 Zbirka Sodobni ples

Vzporedno s projekti digitalizacije knjižnega gradiva in domoznanskih knjižničnih vsebin se v Mestni knjižnici Ljubljana od leta 2011 testno izvaja tudi projekt digitalizacije posnetkov s področja sodobnega plesa, ki so izvorno na podatkovnih nosilcih VHS. V sodelovanju z zavodom En-Knap, ki si prostore centra kulture Španski borci deli s Knjižnico Jožeta Mazovca, se pripravlja izgradnja edinstvene knjižnične zbirke za sodobni ples v Sloveniji. Osnovna zbirka digitaliziranih posnetkov predstav bo dostopna v prostorih čitalnice, ki si jo delita zavod in knjižnica, načrtovan pa je tudi oddaljen dostop in ogled posnetkov v obliki pretočnih videov (angl. *streaming video*). Videoposnetki so last partnerja pri projektu, zavoda En-Knap, in njegovih sodelavcev.

4.5 Načrti za prihodnost

V obdobju naslednjih treh let se namerava Mestna knjižnica Ljubljana lotiti treh večjih projektov: priprave tematskih sklopov zbirk o drugi svetovni vojni na območju Ljubljane, znamenitih ljubljanskih županov ter razvoju Ljubljane po posameznih področjih. Prav tako namerava okrepiti povezovanje z različnimi (predvsem kulturnimi) ustanovami in društvi.

5 Zaključek

Domoznanska dejavnost splošnih knjižnic je izrednega pomena, saj lokalnemu prebivalstvu ponuja izvrsten vir za raziskovanje lokalnega okolja in njegovega delovanja, hkrati pa pripomore k večji prepoznavnosti lokalnega okolja zunaj njegovih meja. Pri tem igra pomembno vlogo digitalizacija gradiva, s katero splošne knjižnice širši javnosti omogočajo lažji dostop do domoznanskih vsebin. Mestna knjižnica Ljubljana bo tako še naprej spodbujala digitalizacijo lokalnih domoznanskih vsebin v osrednjeslovenski regiji ter njihovo objavo na dLib-u in portalu Kamra. Njena prizadevanja ter prizadevanja drugih splošnih knjižnic ter drugih kulturnih institucij pa bi močno olajšala reševanje problema avtorskih pravic na nacionalni ravni.

Pri digitalizaciji in zlasti pri omogočanju javne dostopnosti do del prek interneta je treba urediti avtorske in sorodne pravice oziroma te pravice »razčistiti«. Obstoječa zakonska podlaga, kot je urejena v *Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah* (ZASP), omogoča digitalizacijo in objavo del na internetu samo, kadar:

- gradivo avtorskoppravno ni (več) varovano in je torej v javni domeni (*public domain*);
- je uporaba dovoljena v okviru izjem oziroma omejitev izključnih pravic;
- je javna institucija sama imetnik avtorskih pravic na gradivu ali
- imetniki pravic s pogodbo ali s podelitvijo ustrezne licence (vključno s t. i. prosto licenco) dovolijo takšno uporabo oziroma javno dostopnost svojega gradiva. (*Upravljanje avtorskih in sorodnih pravic na internetu*, 2010).

Zaključno poročilo raziskovalnega projekta *Upravljanje avtorskih in sorodnih pravic na internetu* (2010) podaja nekaj ugotovitev:

- v RS kolektivne organizacije trenutno še ne sodelujejo, niti niso sposobne sodelovati pri množičnem razčiščevanju pravic;
- kulturne in znanstvene institucije digitalizirane vsebine objavljajo na spletu, najpogosteje brez tehnološke zaščite, ki ne preprečujejo nadaljnjih uporab, kar ne pomeni, da zanje velja »v prosti uporabi«, pač pa režim »vse pravice pridržane«; posledično se sme takšne vsebine uporabljati izključno v okviru izjem in omejitev v ZASP;
- redko se ustrezno ureja pravice (najpogosteje v okviru *Creative Commons*);
- trenutna ureditev avtorskih in sorodnih pravic znanstvenim in kulturnim institucijam ne omogoča učinkovite digitalizacije in da bi v javnost dajale dela, ki so še avtorsko pravno varovana.
- Nujna je večja aktivnost pristojnih državnih institucij.

Dolgoročno je treba razmišljati tudi o spremembah ZASP v obliki uvedbe novih omejitev oziroma izjem pravice dajanja na voljo javnosti v korist znanstvenih in kulturnih ustanov za nekomercialno rabo v izobraževalne, raziskovalne in študijske namene.

Lahko bi rekli, da se strokovna javnost (javni naročniki, javne institucije in ustvarjalci) skorajda soglasno strinja, da morajo biti kulturna, izobraževalna in znanstvena dela prosto dostopna javnosti v digitalnem okolju in da mora družba izkoristiti prednosti novih informacijskih tehnologij.

Tudi v Sloveniji so »Joycei«,¹⁸ kjer nosilci avtorskih pravic, po navadi dediči, niso naklonjeni nekomercialni rabi del njihovih prednikov brez znatnih finančnih nadomestil, ki lahko presegajo celo stroške tehnične izvedbe procesa digitalizacije avtorskih del.

Ob tem je ne nazadnje treba opozoriti tudi na problematiko financiranja oziroma pridobivanja sredstev za projekte digitalizacije. Sredstva, ki so bila do sedaj namenjena

¹⁸ Več o težavah, ki jih ima literarni svet z lastnikom avtorskih pravic slovitega literata Jamesa Joyceja je zapisano v prispevku na naslovu: <http://dailymaverick.co.za/article/2012-01-16-james-joyce-free-at-last>

projektom digitalizacije, so bila sicer omejena, a vendarle na razpolago. Osrednje območne knjižnice so v preteklih letih prijavljale in izvajale digitalizacijo gradiv iz lastnih gradiv v okviru prijav programov dela osrednjih območnih knjižnic na ministrstvo za kulturo. Sredstva so bila realno zelo omejena in niso bila namenska za projekte digitalizacije, pač pa tudi za izvajanje vseh drugih nalog, opredeljenih v Pravilniku o osrednjih območnih knjižnicah (2003).

Projekte digitalizacije gradiva je bilo mogoče prijavljati tudi na druge razpise, predvsem ministrstev, ki so pokrivala področja šolstva, znanosti in kulture. Danes, ko so vsa omenjena področja združena pod skupnim ministrstvom, pa vsaj trenutno stanje ne kaže na to, da se bodo v kratkem razpisala sredstva za to dejavnost.

Navedeni viri

- Bogataj Jančič, M. (2008). *Avtorsko pravo v digitalni dobi: problematika zaščite avtorskih del s tehnološkimi ukrepi*. Ljubljana: Pasadena.
- Evropska digitalna agenda*. (2010). Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno 9. maja 2012 s spletne strani: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:SL:PDF>
- eSTATISTIKA. Orodje za spremljanje statistike*. (2010). Ljubljana: NUK, Enota za razvoj in upravljanje digitalne knjižnice. Pridobljeno 9. maja 2012 s spletne strani: <http://statistika.dlib.si>
- Goropevšek, B. (1995). Domoznanstvo včeraj, danes, jutri: razvoj domoznanstva in domoznanskih zbirk v slovenskih knjižnicah. *Knjižnica*, 39 (3), str. 61–79.
- KAMRA – domoznanski regijski portal: Načrt dela za leto 2011*. (2010). Celje: Osrednja knjižnica Celje.
- Karun, B. (2009). *Regijski portal KAMRA: analiza stanja*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. Pridobljeno 9. maja 2012 s spletne strani: http://cezar.nuk.uni-lj.si/ook/pages/files/Regijski%20portal%20KAMRA_analiza%20stanja%202009.pdf
- Karun, B. (2011). *Portal KAMRA: vsebinsko poročilo za leto 2010*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Novljan, S. (2005). Domoznanska zbirka: neizkoriščene možnosti? *Knjižnica*, 49 (3), str. 7–37.
- Pobuda i2010: digitalne knjižnice*. (2005). Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno 9. maja 2012 s spletne strani: http://uploadi.www.ris.org/editor/1141319771sl_comm_digital_libraries.pdf
- Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah*. (2003). *Uradni list RS*, 88.
- Reid, P. H. (2003). *The digital age and local studies*. Oxford, New Hampshire: Chandos.
- Resman, S. (2005). Digitalna domoznanska zbirka. *Knjižnica*, 49 (3), str. 39–52.
- Smernice za digitalizacijo knjižničnega gradiva*. (2010). Ljubljana: NUK, Enota za razvoj in upravljanje digitalne knjižnice. Pridobljeno 9. maja 2012 s spletne strani: http://www.nuk.uni-lj.si/dokumenti/2010/pdf/smernice_za_digitalizacijo_koncna.pdf

Spoznati bližino: domoznanske in specialne zbirke v splošnih knjižnicah osrednjeslovenske regije. (2005). Ljubljana: Knjižnica Otona Župančiča.

Spoznati bližino: domoznanske in specialne zbirke v splošnih knjižnicah osrednjeslovenske regije. (2010). Ljubljana: Mestna knjižnica Ljubljana.

Strateški načrt Mestne knjižnice Ljubljana za obdobje 2010–2012. (2009). Ljubljana: Mestna knjižnica Ljubljana. Pridobljeno 9. maja 2012 s spletne strani: http://www.mklj.si/images/stories/documents/o_knjiznici/Strateski_%20nacrt_MKL_2010-2012.pdf

Upravljanje avtorskih in sorodnih pravic na internetu – vidik javnih institucij. Zaključno poročilo raziskovalnega projekta v okviru ciljnega raziskovalnega programa »Konkurenčnost Slovenije 2006-2013«. (2010). Ljubljana: Mirovni inštitut : Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti.

Zakon o avtorski in sorodnih pravicah. Pridobljeno 9. maja 2012 s spletne strani: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-JMSRHSFR>

Zakon o avtorski in sorodnih pravicah. (1995). *Uradni list RS*, 21.

Zakon o javnem naročanju. (2006). *Uradni list RS*, 128.

Anja Frković

Mestna knjižnica Ljubljana, Kersnikova 2, 1000 Ljubljana

e-pošta: anja.frkovic@mklj.si

mag. Aleš Klemen

Mestna knjižnica Ljubljana, Kersnikova 2, 1000 Ljubljana

e-pošta: ales.klemen@mklj.si